

LAUSUNTO

Helsinki 5.3.2021

Eduskunta, hallintovaliokunta

Viite: HE 241/2020 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

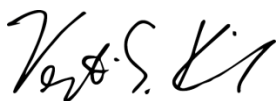
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystoiminnan vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 230 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja:

johtaja Anne Knaapi, anne.knaapi@soste.fi, p. 040 194 2518

erityisasiantuntija Minttu Ojanen, minttu.ojanen@soste.fi, p. 050 462 3347

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE korostaa:

- SOSTE katsoo, että sote-palvelujen yhdenvertaisuuden turvaaminen edellyttää järjestämisvastuun siirtämistä kuntia vahvemmille toimijoille.
- Hyvinvointialueiden olisi oltava tarpeeksi vahvoja niin toiminnallisesti kuin taloudellisesti, jotta niiden päätöksenteossa pystytään tekemään ihmisten kannalta parhaimmat ja kustannusvaikuttavimmat ratkaisut.
- Uudenmaan erillisratkaisun palveluintegraatioon tulee kiinnittää erityistä huomiota.
- SOSTE muistuttaa, että rakennemuutuksessa on pidettävä kirkeana mielessä, että palvelujen tulee rakentua ihmisten elämäntilanteiden ja tarpeiden ympärille, eikä organisaatiolähtöisesti.
- SOSTE pitää hyvänä yhdenvertaisuuden näkökulmasta, että valtion rooli vahvistuu sosiaali- ja terveyspalvelujen ohjauksessa.
- Nivomalla nykyistä paremmin yhteen perus- ja erikoistason palvelut sekä lisäämällä terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja muiden palvelusektoreiden yhteistyötä riittävän varhaisessa vaiheessa palvelujärjestelmän on mahdollista kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja.
- SOSTE esittää, että järjestämislain 10 § (Asiakkaiden palvelujen yhteensovittaminen) 2. mom. alkuun lisätään: Hyvinvointialueella tulee olla palvelujen integraatiota varmistava toimielin, jossa kaikilla sidosryhmillä on jäsenyys.
- SOSTE pitää tärkeänä, että hyvinvointialueen ja alueen kuntien on neuvoteltava valtuustokausittain tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta, koska kuntien ja hyvinvointialueiden järjestämisvastuun yhdyspinnoille jää monia asukkaiden kannalta tärkeitä palvelukokonaisuuksia.

Nykyinen sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmä ei pysty turvaamaan riittäviä, oikea-aikaisia ja yhdenvertaisia palveluita eikä sillä pystytä kaventamaan väestön terveys- ja hyvinvointieroja. SOSTE katsoo, että sote-palvelujen yhdenvertaisuuden turvaaminen edellyttää järjestämisvastuun siirtämistä kuntia vahvemmille toimijoille. Sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erikoistason järjestämisvastuun siirtäminen yhden järjestäjän vastuulle ja toiminnan kokoaminen yhden budjetin alaisuuteen on järkevää eheämpien hoito- ja hoivaketjujen sekä talouden näkökulmasta.

Kaavaullussa aluejaossa osa hyvinvointialueista saattaa kuitenkin jäädä liian pieniksi vastaamaan sote-palveluista. Erityisesti näiden hyvinvointialueiden on tehtävä tiivistä yhteistyötä muiden alueiden kanssa ja sovittava tarkoituksenmukaisesta työnjaosta. Hyvinvointialueiden kantokykyä ja asiakkaan saamaa palvelujen laatua on seurattava ja arvioitava säännöllisesti yhdenvertaisten palvelujen turvaamiseksi.

Uudenmaan erillISRatkaisussa esitettyjen hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin on tarkoitus vastata perusterveydenhuollosta, sosiaalipalveluista ja osasta erikoissairaanhoidosta. HUS:n tehtäväksi jäisi esityksen mukaan osa erikoissairaanhoidosta. Ratkaisu sinällään olisi erilainen kuin muualla maassa. Tässä mallissa perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon integraatio toteutuu huonommin, koska palveluista vastaavat eri organisaatiot. Palvelujen yhteensovittaminen tulee varmistaa uudistuksen edetessä. Samalla on huomioitava, että tämä työnjako voi osoittautua ajan saatossa haastavaksi.

SOSTE haluaa muistuttaa, että pelkkä rakenteellinen järjestämisvastuun siirtäminen kunnilta hyvinvointialueille ei yksin vielä muuta palvelujen laatua paremmaksi, ja turvaa parempaa yhdenvertaisuutta. Palveluiden laadun ja vaikuttavuuden kehittämisen tulee olla keskeinen tavoite, ja siihen tulee luoda kannusteet lakikokonaisuuteen.

SOSTE pitää hyvänä yhdenvertaisuuden näkökulmasta, että valtion rooli vahvistuu sosiaali- ja terveyspalvelujen ohjauksessa. Ohjausmekanismeissa on otettava huomioon isojen kansallisten strategisten tavoitteiden toteutuminen. Pääpaino tulee olla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja perustason palveluiden kuntoon saamisessa.

Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen on uudistuksen keskeisimpiä tavoitteita. Nivomalla nykyistä paremmin yhteen perus- ja erikoistason palvelut sekä lisäämällä terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja muiden palvelusektoreiden yhteistyötä riittävän varhaisessa vaiheessa palvelujärjestelmän on mahdollista kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja. Toimiva integraatio ja hoitoketjujen sujuvuus ovat erityisen keskeisiä kysymyksiä niiden ihmisten kohdalla, jotka käyttävät paljon palveluita. Myös järjestöt tekevät tärkeää työtä yhteisöllisyyden, osallisuuden ja demokratian synnyttämisessä. Näillä kaikilla on myönteinen vaikutus ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin.

SOSTE katsoo, että laissa tulisikin mainita lakisääteinen palvelujen integraatiota varmistava toimielin, jossa sekä järjestöt että laajemmin koko palveluita ja hyte-toimintoja tarjoavat toimijat ovat mukana. Palveluohjaus on avainroolissa sen suhteen, kuinka asiakkaan hoitopolku ja esim. sairauden kanssa arjessa selviäminen tosiasiasa toteutetaan parhaalla mahdollisella tavalla ja sen vuoksi palveluohjauksen periaatteet ja käytännön toteutus tulee olla avointa sekä järjestöille ja eri palvelutuottajille, niin julkisille kuin yksityisillekin.

SOSTE pitää tärkeänä, että hyvinvointialueen ja alueen kuntien on neuvoteltava valtuustokausittain tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta,

koska kuntien ja hyvinvointialueiden järjestämistä vastuun yhdyspinnoille jää monia asukkaiden kannalta tärkeitä palvelukokonaisuuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi monet lasten ja perheiden palvelut ja työvoimapaikat. Lasten ja perheiden tarpeisiin vastaamiseksi on yhdyspinnan sote- ja maakunnan palveluiden ja kunnallisten palveluiden, kuten varhaiskasvatuksen, sivistystoimen ja koulutoimen välillä oltava vahva. Työllisyyspalveluilla on monia liittymäpintoja sosiaalipalveluihin (esim. sosiaalinen kuntoutus, kuntouttava työtoiminta) ja niiden toteuttamisen kannalta onkin keskeistä, että sektorirajat ylittävät toimivat yhteistyö ja tiedonkulkumallit muodostavat saumattoman palveluketjun.

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä sote-järjestöjen toimintaedellytykset

- Aluevaltuuston on määriteltävä asukkaiden esteettömät ja saavutettavat osallistumis- ja vaikutuskanavat sekä osoitettava siihen riittävästi resursseja.
- SOSTE pitää tärkeänä, että hyvinvointialueen palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa kuullaan nykyistä enemmän palvelunkäyttäjiä.
- Sosiaali- ja terveysjärjestöt tulee ottaa mukaan uudistuksen suunnitteluun ja toteutukseen.
- SOSTE esittää, että lakiin hyvinvointialueesta, pykälään 32, mom 1 tehdään lisäys: Lisäksi jokaisella hyvinvointialueella tulisi olla virallinen yhteistyöelin hyvinvointialueen ja järjestöjen yhteistyölle.
- Järjestölähtöisen auttamistoiminnan olemassaolo ja monimuotoisuus on tunnistettava ja turvattava sen rahoituksen jatkuvuus laatimalla valtakunnallinen ohjeistus.
- Valtaosalla järjestöistä on hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa. Sote-uudistuksissa on varmistettava, että kunnat ja hyvinvointialueet avustavat jatkossakin asukkaita tukevaa, monimuotoista järjestötoimintaa (mm. yhdistysavustukset, tilat).

Lakiesitys mahdollistaa asukkaille monenlaisen vaikuttamisen myös aluevaalien välillä. Aluevaltuuston tulee päättää osana hyvinvointialueen strategiaa monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista. Osallistamiseen tulee osoittaa myös resursseja, jotta se ei jää pelkäksi puheeksi. SOSTE pitää tärkeänä, että hyvinvointialueen palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa kuullaan nykyistä enemmän palvelunkäyttäjiä.

Järjestöillä on merkittävä asema asukkaiden osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamisessa ja se tulee huomioida lakiesityskokonaisuudessa. Monilla sote-järjestöillä on tärkeä tehtävä edustaa myös sellaisia, heikommassa asemassa olevia väestöryhmiä, joiden ääni muutoin jää yhteiskunnallisessa keskustelussa kuulumattomiin. Hyvinvointialueen tulee huomioida kansalaisjärjestöjen merkitys kaikessa toiminnassaan. Jokaisen järjestön

kuuleminen erikseen on hyvinvointialueelle haastava tehtävä. Siksi tarvitaan kansalaisjärjestökenttää kokoavia toimintarakenteita, jotka keräävät järjestöt yhteen.

SOSTE esittää, että jokaisella hyvinvointialueella tulisi olla virallinen yhteistyöelin (esim. järjestöneuvosto) alueen ja järjestöjen yhteistyölle. Yhteistyöelin edistäisi järjestöjen välistä sekä järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyötä, toimisi järjestökentän äänenä ja tukisi järjestöjen integroitumista entistä tiiviimmin mukaan hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

Järjestöt toteuttavat nykyisin kuntien toiminta-avustusten turvin ehkäiseviä palveluja. Kyse ei ole kilpailutettavasta palvelusta, vaan usein vertaistukea ja ammatillista tukea yhdistävästä järjestölähtöisestä auttamistoiminnasta. Osalla järjestöistä toiminnan rahoitus perustuu veikkausvoittovaroista myönnettyjen avustusten ja kuntarahoituksen yhdistelmään. Tällainen rahoituspohja on esimerkiksi kriisikeskuksilla, klubitaloilla sekä Tyttöjen ja poikien taloilla. Sosiaali- ja terveystalujen järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille osa kunnista saattaa vähentää järjestöavustuksia, jolloin on suuri riski, että joidenkin järjestöjen toiminta lakkaa ja asukkaat jäävät vaille järjestöjen tuottamaa tukea ja toimintaa. Sote-uudistuksessa pitää tunnistaa tämä kysymys ja laatia rahoituksen turvaamiseksi valtakunnallinen ohjeistus.

Kuntien tulisi myös jatkossa tukea järjestöjen toimintaa esimerkiksi huolehtimalla järjestöjen avustuksista eri toimialoilla, tarjoamalla järjestöille tiloja ja ohjaamalla kuntalaisia järjestöjen toiminnan piiriin. Eri järjestöjen paikalliset yhdistykset eivät pääsääntöisesti saa toimintaansa veikkausvoittovaroista avustuksia, vaan niiden toiminta on jäsenmaksujen, pienten lahjoitusten ja kuntien toiminta-avustusten varassa.